

ISSN 2146-4456

BELGİ Dergisi

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 4 Yaz/Summer 2012

ISSN 2146-4456

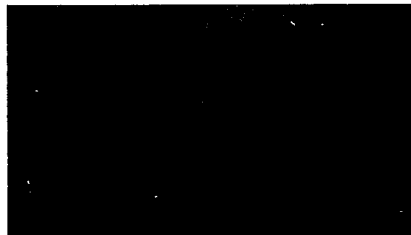

BELGİ

DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 4 Yaz/Summer 2012

ISSN 2146-4456

BELGİ

DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 4 Yaz/Summer 2012

Sahibi/Owner

Merkez adına Müdür
Doç. Dr. Mithat AYDIN

Yazı işleri Müdürü/ Journal Administrator
Doç. Dr. Tahir KODAL

Editör/Editor

Doç. Dr. Süleyman İNAN

Editör Yardımcısı/Vice-Editor
Okt. Veysel ÇOLAKER

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Mithat AYDIN
Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU
Doç. Dr. Süleyman İNAN
Doç. Dr. Tahir KODAL
Yrd. Doç. Dr. Umut KARABULUT

Kapak Resmi/Picture of Cover

H. Malik Evrenol, Revolutionary Turkey,
Ankara, 1936.

**Dizgi ve Kapak Tasarımı/Typographical and
Cover Design**
Gülderen ALTINTAŞ

Basım Yeri ve Tarihi/Place and Date of Printing
Denizli-01.07.2012

Sekreteryä/Secreteriat

Asiye ÇELİK BULUT
E-posta: abulut@pau.edu.tr
Tel: 0258 296 12 51

İletişim Adresi/Contact Adresse

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve
Uygulama Merkezi (Dergi Editörlüğü)
Kınıklı Yerleşkesi 20070, Denizli
Tel:0258 296 10 87/0258 296 10 91
Belgegeçer:0258 296 12 00
E-posta: atam@pau.edu.tr
sinan@pau.edu.tr
abulut@pau.edu.tr

Belgi (ISSN 21464456), yılda iki kez yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
Her hakkı saklıdır. Dergide yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

DANIŖMA VE HAKEM KURULU/ADVISORY AND EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Halil İNALCIK (Bilkent Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Erdal AÇIKSES (Fırat Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet AKGÜN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet ALPARGU (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Kemal ARI (Dokuz Eylül Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Engin BERBER (Ege Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Üçler BULDUK (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Associate Professor Gheorghe CALCAN (ROMANYA)
Prof. Dr. Kemal ÇİÇEK (Türk Tarih Kurumu/TÜRKİYE)
Prof. Dr. Orazpolat EKEBAHARLI (TÜRKMENİSTAN)
Prof. Dr. Cezmi ERASLAN (İstanbul Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Yavuz ERCAN (Emekli Öğretim Üyesi/TÜRKİYE)
Prof. Dr. Temuçin Falk ERTAN (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet EVSİLE (Ondokuz Mayıs Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN (Emekli Öğretim Üyesi /TÜRKİYE)
Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Necdet HAYTA (Gazi Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Osman HORATA (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu/TÜRKİYE)
Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. İsrail KURTCEPHE (Akdeniz Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Enver KONUKÇU (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ (Selçuk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Associate Professor Gavriil Preda (ROMANYA)
Prof. Dr. Solmaz RÜSTEMOVA (AZERBAYCAN)
Prof. Dr. Haluk SELVİ (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Satay SIZDIKOVA (KAZAKİSTAN)
Prof. Dr. Azmi SÜSLÜ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ (Hacettepe Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Roza ABDİKULOVA (KIRGIZISTAN)
Doç. Dr. Mithat AYDIN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Erdal AYDOĞAN (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Şakir BATMAZ (Erciyes Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK (Fırat Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Mevlüt ÇELEBİ (Ege Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Süleyman İNAN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Tahir KODAL (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Bekir KOÇ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Veysi AKIN (Trakya Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Kemal DAŞÇIOĞLU (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. H. Aliyar DEMIRCI (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜNDAĞ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Günver GÜNEŞ (Adnan Menderes Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Umut KARABULUT (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATEPE (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Zülal KELEŞ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU (Dokuz Eylül Ün./TÜRKİYE)

BU SAYININ HAKEMLERİ/BOARD OF REFEREES FOR THIS VOLUME

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN (Emekli Öğretim Üyesi / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU (Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Mithat AYDIN (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Süleyman İNAN (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Tahir KODAL (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Bekir KOÇ (Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Umut KARABULUT (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)

Amaç ve Kapsam

Belgi, Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yayımlanan yakın dönem Osmanlı Tarihi, Atatürk ve Cumhuriyet dönemini içeren özgün, bilimsel makalelere yer verir. Uluslararası hakemli bir dergi olan Belgi, kış ve yaz olmak üzere yılda iki defa yayımlanır.

Yayımlanacak yazılarda bilimsel araştırma ölçütlerine uyma, alana bir yenilik getirme ve başka yerde yayımlanmamış olma şartı istenir. Yayımlanmamış olmak şartıyla daha önce bilimsel toplantılarda sunulmuş olan bildiriler de kabul edilebilir.

İÇİNDEKİLER

Makaleler

- Erdal Aydoğan. 356**
Pantürkçülük:Kafkas İttihad ve Terakki Fırkası ve Protokol Metni
- Ali Rıza Erdem. 376**
Atatürk'ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğretim ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası
- Ercan Haytoğlu-Henda Altınöz.390**
Denizli'de Öncü Bir Sanayi Kruluşu: Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi (1972-2008)
- Tahir Kodal.410**
1960 Askeri Müdahalesi'nden Sonra Yapılan İlk Çok Partili Genel Seçimlerde Denizli'nin Kale İlçesi'nin Siyasi Durumu

Konferanslar

- Önder Göçgün.422**
Mehmet Âkif'in Şiirlerindeki "Âsım" Gerçeği ve "Âsım"dan Dinlediklerim...
- Selahittin Özçelik.432**
Firavun İmanı ve Âkif
- Neşe Özden.444**
Atatürk ve Ulusal Egemenlik
- Azmi Süslü. 458**
Diplomaside, Tarihte Dostluk: Türk-Ermeni İlişkileri

Çeviri

Mithat Aydın-Yusuf Ziya Ayhan 472

“Avec İsmet Pasha en Route Pour Angora (Ankara Yolunda İsmet Paşa’yla Birlikte)”, Illustration , No.4175, 10 Mart 1923, s.250-251.

Kronik

Süleyman İnan 482

İngiliz Arşivlerinde Araştırma Yapma ve Çalışma

Merkezimizden Haberler

488

Yazım Kuralları

505

DENİZLİ'DE ÖNCÜ BİR SANAYİ KURULUŞU: GÖVEÇLİK İPLİK SANAYİ VE ANONİM ŞİRKETİ (1972-2008)

A PIONEER INDUSTRIAL ENTERPRISE IN DENİZLİ: GÖVEÇLİK YARN INDUSTRY AND INCORPORATED COMPANY (1972-2008)

Ercan HAYTOĞLU* - Henda ALTINÖZ**

Özet

Denizli'nin ilk özel iplik fabrikası Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi (GİBSAN) 1972'de kurulmuştur. Yurt içi ve yurt dışı çok ortaklı halk şirketi tecrübe üretimine 1975'te başlamıştır. Denizli'nin önemli istihdam kaynaklarından biri olan iplik fabrikası, ihracata yönelmesiyle de öncülük yapmıştır. ABD ve birçok Avrupa ülkesine ihracat yapan fabrika, 1980'lerin başında kabuk değiştirmeye başlamış ve çok ortaklı yapıdan tek patrona doğru bir dönüşüm yaşamıştır. 1975'ten itibaren yoğun sendika mücadelelerine sahne olan fabrika, 1978, 1979 ve 1983 yıllarında işe yangınlar ile sarsılmıştır. Bu olumsuzluklar dahi fabrikada ki üretimin devam etmesine engel teşkil etmemiştir.

2002'den sonra ekonomik sıkıntılar fabrikanın işleyişi üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır. Denizli sanayi ve tekstil tarihinin önemli bir parçası olan, ilk özel iplik fabrikası Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi 2007'de kapanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Göveçlik, GİBSAN, iplik, tekstil, sanayi.

Abstract

Göveçlik Yarn Industry and Incorporated Company (GİBSAN) being the first private yarn factory in Denizli was founded in 1972. It started its domestic and foreign multi partnered practice production in 1975.

The yarn factory which was one of the most important employment resources of Denizli pioneered as it made for exportation, as well. The factory exporting to USA and many European countries started changing shell and experienced a transition from multi partnered structure to single boss. The factory witnessing profound union struggles as of 1975 was shaken by fires in 1978, 1979 and 1983. However even these problems did not constitute an impediment to continue the production in the factory.

After 2002 the economic woes affected factory's operation negatively. The first private yarn factory, as an important constituent of industry and textile history of Denizli, Göveçlik Yarn Industry and Incorporated Company was closed down in 2007.

Key words: Denizli, Göveçlik, GİBSAN, yarn, textile, industry.

*Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ehayt@pau.edu.tr

**Henda Altınöz, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

GİRİŞ

Denizli sanayisinin temeli, günümüzden en az iki bin yıl kadar öncesine giden dokumacılık sanatıyla atılmıştır. Dokumacılık sanatı önemini kaybetmeksizin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devam etmiştir¹. 1872'den 1933'e kadar evlerde ilkel şartlarda iplik imal edilmiştir. Dokumacılıkta kullanılan iplik büyük oranda ithalat yoluyla temin edilmiştir. Denizli'de 1933'den sonra yerli iplik fabrikaları kurulmuş ise de Japon, Hint ve Mısır ipliği yaygın kullanıldığı için piyasada tutunmaları mümkün olmamıştır². Devletçi ekonomik yapının etkili olduğu 1932-1939 yılları arasında Denizli sanayisi toparlanma evresine girmiştir. Ancak, II. Dünya Savaşı içinde 1939-1944 yılları arasında uygulanan ithal ikameci politikalar toparlanma evresini yarım bırakmıştır³. İplik dağıtımını tekeline alan devlet, dokuma işletmelerinin karaborsa ve spekülasyon yapmalarının önüne geçmeye çalışmıştır⁴.

1948'de iplik kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılmış ve 1949'da devletçi uygulamalar çerçevesinde Denizli Bez Fabrikası'nın temeli atılmıştır. Sümerbank olarak faaliyet gösteren fabrika 1953'te iplik üretmeye başlamıştır⁵. Dokumacılık Denizli'de köklü geçmişe sahip olsa dahi, dokuma üzerine fabrika tipi sanayi kuruluşu ancak 1950'lerde ortaya çıkmıştır⁶. 1950'lerden itibaren iç pazara yönelik küçük bağımsız üreticilikten büyük fordist tarzda örgütlenmiş üretim yapısına geçiş gerçekleşmiştir⁷.

Ülke genelinde 1960 sonrası planlı döneme geçişte Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile özel sektör gelişmeye başlamıştır. Daha kapsamlı hazırlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) döneminde özel sektör yatırımlarının teşvikler ile hızlandırılması, Denizli'de de etkisini göstermeye başlamıştır⁸. Denizli'de 1970'li yıllarda 70'in üzerinde anonim şirket kurulmuştur⁹.

Denizli, tekstile verilen teşviklerden¹⁰ ve vergi muafiyetlerinden faydalanmayı bilmiş ve özellikle makinelerin ithalatındaki gümrük muafiyetlerinden faydalanarak sanayinin temellerinin atılmasını sağlamıştır¹¹. Ayrıca; yatırımların hızlanmasında Denizli'den Avrupa'ya giden işçilerin Denizli'de yatırım yapmak için gönderdikleri dövizlerde etkili olmuştur.

¹ Mustafa Mutluer, *Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayii*, Denizli Sanayi Odası Yayınları, İzmir 1995, s.10-12.

² Mutluer, *a.g.e.*, s.93. 1930'larda üretim yapan atölyeler bir kısım vergi yasalarından olumsuz etkilenmişlerdir. Mutluer, *a.g.e.*, s.95. 1935-1944 yılları arasında ipliğin kooperatifler aracılığı ile dağıtılması nedeniyle Denizli merkez ve ilçelerinde dokuma kooperatifleri kurulmuştur. Bkz. Mutluer, *a.g.e.*, s.95-96.

³ Pınar Savaş Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, Denizli Belediyesi Kültür yayınları, Denizli 2011, s.215.

⁴ Mutluer, *a.g.e.*, s.93.

⁵ Mutluer, *a.g.e.*, s.93-94. Sümerbank 6 Kasım 1953'te açılmıştır. Süleyman İnan, Denizli'de Sümerbank, *Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi*, Sayı:14, (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), s.26-27. Toker, Sümerbank'ın 1954'ışletmeye açıldığı ve yapılan ilaveler ile genişlediği, 36.584 iş ve 500 dokuma tezgahı ile 6000 ton pamuk işleyerek yıllık 4500-5000 ton iplik ürettiği bilgisini vermiştir. Tarhan Toker, Denizli İli Ekonomik Yapısı, (Tarım, Ticaret, Sanayi, Turizm), *Denizli*, 1 Mart 1975, Sayı:7357.

⁶ Mutluer, *a.g.e.*, s.95.

⁷ Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, s.216.

⁸ Hızlı sanayileşme ürün çeşitliliğini de beraberinde getirmiştir. Mutluer, *a.g.e.*, s.30-32.

⁹ Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, s.216 ve 217.

¹⁰ Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mesut Erez, tekstil sanayiinde Bakanlığa 15 milyar liralık yatırım talebi yapıldığı ve bunun 11 milyar liralık kısmının değerlendirilerek teşvik belgesine bağlandığını belirtmiştir. *Denizli*, 23 Aralık 1972, Sayı:6690.

¹¹ Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

Denizli’de Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi (1972-2008)

1960-1970’li yıllarda başlayan kiremitçilik, demircilik ve kablo sektörü gibi atılımlara¹², 1970-1980 yıllarda Denizli’de birçok dokuma tesisi ve diğer sektörler eklenmiştir¹³. Denizli’nin 1973-1981 yılları arasında hükümet tarafından “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” içerisinde alınması da etkili olmuştur¹⁴.

Denizli’nin ilk ve tek devlet yatırımı olan Sümerbank haricinde sanayileşme yolunda 1972’de özel sektör tarafından atılan ilk adım, Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi’nin (GİBSAN) kuruluşu olmuştur¹⁵.

GİBSAN’ın kuruluşunda devletin verdiği teşvikler yanında, Denizli’nin önde gelen iş adamları ile yurt dışında yaşayan işçilerin girişimciliği ve verdikleri maddi destekler etkili olmuştur¹⁶.

ŞİRKETİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

Çok ortaklı şirketin kurucu ilk beşi içerisinde; İlder Panayır, Cevdet Panayır, Ekrem Başer, Lütfü Özgermi¹⁷ ve Ahmet Işlak yer almıştır¹⁸. Kurucular, fabrikanın 50.112 iğlik kapasiteye sahip olmasını, 233 milyon liralık yatırım ile kurulmasını, tüm kapasite ile çalıştığı takdirde 600 işçi çalıştırmasını, 85 milyon liralık ihracat gerçekleştirmesini¹⁹ ve 20 milyon liralık Denizli pamuğu işlemlerini hedeflemişlerdir²⁰. GİBSAN için öngörülen yatırım miktarı Denizli iktisadi tarihinin o güne kadar yapılmış yatırım miktarının hemen hemen toplamına yakın olmuştur²¹.

Fabrika temeli 22 Aralık 1972’de saat 14.00’te atılmıştır²². Temel atma törenine dönemin Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mesut Erez, Ticaret Bakanı Naim Talu, eski bakanlardan Fethi Çelikbaş, Vali Münir Güney, yönetim kurulu idare

¹² Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, s.217.

¹³ Mutluer, *a.g.e.*, s.96. 1975’te GİBSAN imalata başladığında Denizli’de teşvik alan diğer kuruluşlar Şirinköy’de Şişe Cam fabrikası, Bereketli’de Bir Emek televizyon fabrikası, Hallaçlar’da Azim Cıvata ve Kayhan’da kurulan Denizli Basma Sanayi (DEBA) fabrikası ve Emsan Emaye Fabrikası olmuştur. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Denizli’nin en önemli boya-baskı tesisi DEBA’da 1972’de kurulmuş ve 1973’te faaliyete geçmiştir. Mutluer, *a.g.e.*, s.99. Ayrıca Azim Çimento, Erbakır (Kablo), Ofas (oto ampul), Bir Emek (Televizyon), Yonga Mobilya’da olmuştur. Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, s.217.

¹⁴ Yavuzçehre, *Kentsel Mekanda Değişim Denizli*, s.216.

¹⁵ Mutluer, *a.g.e.*, s.94. Cengiz Bektaş, şirketin adını “Göveçlik İplik Sanayi ve Ticaret A.Ş.” olarak vermiştir. Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fabrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013), [http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183\(04.04.2013\)](http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183(04.04.2013))

¹⁶ Denizli, 23 Aralık 1972, Sayı:6690, Seyfi Başer, fabrikanın yurt dışından 300-350 ortağı olduğu bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

¹⁷ Fabrika ortakları arasında Lütfü Özgermi’nin oğlu Süha Özgermi de yer almıştır. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

¹⁸ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Fabrika kurulmadan önce Cevdet Panayır, Ali Baysal’a “Bizde Denizli’de bir iplik fabrikası kurabilir miyiz?” fikrini sorarak yardımcı olup olmayacağını öğrenmek isteyince Ali Baysal “Koçum, her konuda yardımcı oluruz” demiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013) Mustafa Baysal, GİBSAN’a ortak olan Denizlili kurucuların iplik tüccarı oldukları ve hiçbirinin sanayici olmadığına özellikle dikkat çekmiştir.

¹⁹ Şafak, 22 Aralık 1972, Sayı:30, Oysa Denizli gazetesi GİBSAN’ın Denizli’ye 8 milyon 700 bin dolar döviz sağlayacağı bilgisini vermiştir. *Denizli*, 21 Aralık 1972, Sayı:6688.

²⁰ Şafak, 23 Aralık 1972, Sayı:34.

²¹ Şafak, 5 Aralık 1972, Sayı:286.

²² Şafak, 23 Aralık 1972, Sayı:34. Fabrika projelerine 1972 yılı sonlarında başlanmış ve 1973 yılı Mayıs ayında bitirilmiştir. Bülent Cedetaş tarafından yapılmıştır. Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fabrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013), [http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183\(04.04.2013\)](http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183(04.04.2013))

meclisi başkanı Lütfü Özgermi²³, diğer kurucular ve davetliler katılmıştır²⁴.

Şirketin kurucu ortaklarından olan İlder Panayır fabrikanın kuruluşunu; *"Denizli geri kalmış bölge ilan edilmişti. 1972'ye kadar Denizli'de sanayi de yoktu. Teşviklerden ve muafiyetlerden faydalanarak sanayileşme için ilk adım atıldı. Bu arada bizim mesleğimiz iplikçilik - tekstilcilik olduğu için biz tekstil üzerine hamleye girdik. Bizimle beraber 2-3 tane kuruluşun oluşması için çalışmalar aynı zamanda başladı. Önce biz Göveçlik İplik Fabrikasını kurduk ve Göveçlik İplik Fabrikası ilk kurulan fabrika oldu"*²⁵ sözleriyle değerlendirmiştir.

Göveçlik köyünün fabrika yeri olarak seçilmesinde kurucu ortaklardan Ekrem Başer'in²⁶ ve dönemin köy muhtarı Sadık Avcı'nın önemli rolü olmuştur²⁷. Kendisi Göveçlik köyünden olan ve köy üzerinde ağırlığı olan Ekrem Başer, işçi bulmada zorluk çekilmeyeceği, ayrıca arsa fiyatlarının metrekaresinin 2-4 lira aralığında diğer yerlerden daha ucuz olması nedeniyle Göveçlik köyünün tercih edilmesinde etkili olmuştur²⁸.

Fabrikanın proje yapımında Mimar Cengiz Bektaş ve İnşaat Mühendisi Metin Saydal görev almışlardır²⁹. Fabrika kurucu ortakları fabrika için gerekli makinelerin temini için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda makinelerin ABD'den temini için anlaşma yapılmış ve ABD'den makinelerin yerleşme planları getirilmiştir³⁰. Fabrika teknik müdürü Mete Kantar "iş yolu kısaltıcı ve genel alan küçültücü" başarılı bir yerleşme planı yapılmasını sağlamıştır³¹. Makineler

²³ Şafak, 23 Aralık 1972, Sayı:34.

²⁴ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

²⁵ İlder Panayır sözlerine *"İzmir'de Tarış 1972'de 100bin iğlik kuruluyor. Söke'de Söktaş 1972'de kuruldu, teşvik belgesi alan onlarca firma vardı. Teşvik belgesi aldılar, günün şartlarına göre o dönemde iplik fiyatlarında birden gerileme oldu. Teşvik verildiği zaman 1kg pamuk 8 lira idi, iplik 24 lira idi, 3 katıydı"* cümlelerini de eklemiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

²⁶ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır (Görüşme Tarihi:19.03.2013) ile 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

²⁷ Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Sadık oğlu Mehmet Avcı ve 1949 Göveçlik doğumlu Sadık oğlu Hüseyin Avcı'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi: 17.05.2013)

²⁸ İlder Panayır, *"Göveçlik halkı çok çalışkan ve dürüstlerdir"* diyerek bu faktöründe yer seçiminde dikkate alındığını belirtmiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013) Seyfi Başer ise *"Biz Göveçlik köyünden olduğumuz için babam kendi köyünde kurulmasını istedi, köylülerimizde yardımcı oldu ve para karşılığı sattılar topraklarını"* demiştir. Ayrıca; *"Göveçlik halkının % 85'i bu fabrikadan emekli oldu bay-bayan üç nesil emekliliği yaşadı en çok istifade eden Göveçlik halkı oldu"* değerlendirmesini yapmıştır. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013), Mustafa Baysal, o günlerde yol, elektrik ve su gibi sıkıntıları olan Göveçlik yerine, bu imkanlara sahip başka bir yerde kurulmasının daha büyük avantajlar getirebileceği değerlendirmesini yapmıştır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

²⁹ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), GİBSAN'ın statik projesi Eral Soner, havalandırma ve tesisat projesi TERMAS, elektrik projesi Bülent Cedetoş tarafından yapılmıştır. Proje sırasında farklı zaman ve bölümlerde Muzaffer Özkan, Ersin Arisoğlu, Mustafa Yılmaz, Ahmet Çamer, Kemal Dölen ve Güngör Özkan'ın katkıları olmuştur. Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fabrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013), [http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183\(04.04.2013\)](http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183(04.04.2013))

³⁰ Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fabrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013), [http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183\(04.04.2013\)](http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183(04.04.2013)), Mustafa Baysal, Ali Baysal ve Cevdet Panayır'ın önce Avrupa'da İsviçre, İtalya ve Almanya'ya gittiklerini, ancak banka teminatı sağlayamadıkları için Avrupa'dan makine alamadıkları ve sonra Japonya'ya gittiklerini, Japonya'dan da makine alımı ile ilgili başarılı olmayınca, ABD'ye gittiklerini ve makineleri ABD'den Whetung şirketinden temin ettiklerini belirtmiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013), Şirketin makinelerinin İsviçre, ABD ve İtalya'dan getirildiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013).

³¹ Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fabrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013), [http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183\(04.04.2013\)](http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183(04.04.2013))

geldikten sonra işçiye Amerikalı uzmanlar tarafından eğitim verilmiş ve bu çalışmalar yapılırken Mete Kantar’ın önemli katkıları olmuştur³².

İlk müdürlüğünü İlder Panayır’ın yaptığı fabrika³³ deneme üretimine 1975’de başlamıştır. Tam kapasite olarak üretime 1976’da geçmiştir³⁴. Fabrika 1975’te³⁵ 22.000 m² üst ve 20.000 m² alt olmak üzere 44.000 m² kapalı alanda³⁶ 750-800 arası işçi ile üç vardiya üretime başlamıştır³⁷. Kurucu ortaklardan Ekrem Başer’de fabrikada Sosyal İşler Müdürlüğü görevinde bulunmuştur³⁸.

GİBSAN sadece kurucu ortakların hisseleri ile değil halka açık bir şirket olduğu için sermayesini Almanya, Hollanda, Belçika gibi ülkelerde bulunan Denizlili işçiler ile Denizli’de yaşayan ve ekonomik imkana sahip olan kişilerin hisse senetlerini almasıyla oluşturmuştur³⁹.

Kurucu ortaklardan hisselerini satan ilk ortak Süha Özgermi olmuştur. Özgermi’nin hisselerini Hatay’da faaliyet gösteren AKİŞ Grubu’nun sahibi Ali Baysal satın almıştır⁴⁰. Ali Baysal ile AKİŞ’ten ortakları olan Kemal Tuncel ve Hacı

³² Mete Kantar, o yıllarda dil bilen bir kişi olduğu için Cevdet Panayır’ın rahatsızlığı sebebiyle yurt dışına götürülüp getirilmesinde daima yanında olmuştur. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

³³ Fabrikada daha sonra müdürlük, Çopuroğulları’nın bir oğlu tarafından yürütülmüştür. 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

³⁴ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013 - 28.03.2013) Fabrikanın faaliyete geçmesi ile ilgili farklı tarihler verilmektedir. Metin Özdemir “İlk deneme üretimine 1976’da başladığı 1977’de tam kapasite üretime geçtiği” bilgisini vermiştir. (Metin Özdemir 1974’te fabrika inşaatında çalışmış ve 1978’de fabrikaya işçi olarak girmiştir) Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi: 23 Şubat 2013)

³⁵ GİBSAN yönetim kurulu başkanı Cevdet Panayır fabrikanın Cumhuriyetin 50.yılı dönümüne rastlayan 1973 yılı Ekim ayında işletmeye açılacağını bilgisini vermiş ise de bu mümkün olmamıştır. Şafak, 5 Aralık 1972, Sayı:236. Ancak, öngörülen tarihte fabrika üretime geçememiştir. Seyfi Başer, fabrikanın 1974’de faaliyete geçtiğini belirtmiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013), Metin Özdemir ise fabrikanın ilk deneme üretimine 1976’da başladığını ve 1977’de tam kapasite üretime geçtiğini belirtmiştir. Metin Özdemir 1974’de fabrika inşaatında çalışmaya başlamış ve 1978’de GİBSAN’da işe başlamıştır. Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

³⁶ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Seyfi Başer fabrika kapalı alanını 52.500 m², açık alanı ise 2000 m² olarak belirtmiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

³⁷ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Seyfi Başer fabrikanın 3/2 si bayan 3/1’i erkek işçi olmak üzere 750 işçi ile faaliyete geçtiği bilgisini vermiştir. Bu bilgiler 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer ve 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

³⁸ O yıllarda Seyfi Başer fabrikanın muhasebe müdürlüğünde görev yapmış ve askere gidip geldikten sonra iplik ticaretine başladığı için fabrikadan ayrılmıştır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

³⁹ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Metin Özdemir bir kısım ortağın hisse almak için tarla verdiklerini, babası Osman Özdemir’in ise her biri 1.000 lira olan beş hisse satın alarak fabrikanın küçük ortaklarından biri olduğu bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

⁴⁰ Ali Baysal aslen Kayserili olup sonradan Antakya’da HAS’ların fabrikasını satın alarak AKİŞ Grubunu oluşturmuştur. Ali Baysal’ın Denizli ile tanışması İlder ve Cevdet Panayır kardeşlerin Cepateks firmasının AKİŞ Grubundan iplik temin etmesi ile olmuştur. Denizli ile ticarete başlayan Ali Baysal, İlder Panayır’ın “*Seni de Göveçlik İplik Fabrikasına hissedar yapalım, ödemelerimizin yarısını sana, yarısını da hisse senetlerine ayıralım*” demesi ile hisse senetleri almaya başlamış ve giderek daha fazla hisseye sahip olmuştur. Ali Baysal daha sonra Denizli’ye geldiğinde kaldığı motel olan Pamukkale’deki TUSAN motelinin satın almıştır. (Bu motel Pamukkale’deki düzenlemeler sonrası yıkılmıştır) Sonra, Kuşadası TUSAN ile Selçuk’ta Hitit Otelini satın alarak otel işletmeciliği sektörüne de girmiştir. 1980’lerde Dempa’yı kurmuştur, daha sonra 1990’larda Denizli Organize Sanayi Bölgesi’nde faaliyet gösteren Dempa’da havlu dokuma üzerine imalat yapmıştır. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013) Ali Baysal’ın AKİŞ İplik-Bez Fabrikasından Denizli’ye iplik satışı 1965-1977 yılları arasında kesintisiz devam etmiştir. Denizli’de

Mehmet Şalgamcıoğlu da GİBSAN hisselerini satın almışlardır. Sermaye artırımını ile Denizli'den hisse satın alanların arasına Kazım Kaynak, Ahmet Özsoy, Arif Yalınkaya ve Nuri Yılmaz ile Ankara'dan Çopuroğulları dahil olmuştur⁴¹.

Fabrikanın ihtiyaç duyduğu pamuk, Antakya ovasından toplanarak Ali Baysal'ın çırçır fabrikalarında işlenmiş ve oradan Denizli'ye getirilmiştir. Getirilen kaliteli pamuk 12 numaradan 30 numaraya Denizli'nin daha çok ihtiyaç duyduğu ring ipliği şeklinde üretilmiştir⁴². Fabrikada daha sonra boyahane kurulduğu halde, su yetersizliği nedeniyle çalıştırılamamıştır⁴³. Köyün suyunun bir kısmı fabrikanın kuruluş döneminde fabrika için ayrıldığı halde, daha sonra köyün artan su ihtiyacı nedeniyle bu su, köylü ile fabrika arasında sorun oluşturmuştur⁴⁴.

Fabrikanın kuruluş sermayesinde İş Bankası Emekli Sandığı'nın % 15 sermayesi yer almıştır. Böylece İş Bankası da fabrikanın kurucu ortakları arasına girmiştir⁴⁵. 1972'de 30 milyar lira sermaye ile kurulan şirket, 1975'de ilave 20 milyar lira ile sermayesini 50 milyar liraya çıkarmıştır⁴⁶.

Fabrika üretime ilk başladığında pamuk 8 lira, iplik 24 lira olduğu için imal edilen ipliğin üç katına satışı ile ortaklar büyük karlar elde etmiştir. Bu karlar yatırımın isabetli olduğu düşüncesini ortaklar arasında güçlendirmiş ve ortaklarının kuruluş yıllarında fazlasıyla memnuniyetlerine yol açmıştır. Pamuğun giderek bollaşması ve imal edilen iplik miktarının giderek artması, iplik fiyatlarının giderek düşmesine yol açtığından, ileriki yıllarda var olan memnuniyet kaybolmaya başlamıştır. Fabrikanın kuruluşunda var olan iyimser hava, iplik fiyatlarındaki düşüş ve buna bağlı olarak kar oranının giderek azalması ile yavaş

Cevdet Panayır, Yeşiller, Kazım Kaynak ve Nafiz Dirlik gibi kişi veya firmalar AKİŞ'in müşterileri arasında yer almıştır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁴¹ Mustafa Baysal o yıllarda tekstil piyasasının inişli çıkışlı olmasının etkili olduğunu belirtmiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013) Mustafa Baysal, Pamukbank ve Yapı ve Kredi Bankası'nın en büyük hissedarlarından olan Kemal Tuncel'in 1974'de Bursa'da düşen uçakta oğlu ve Adana'daki fabrikasının (Tuncel Yağ Sanayi) müdürünü kaybettikten sonra yeni iplik fabrikası kurma ve Denizli'ye ağırlık verilmesi yönündeki düşüncesinden vazgeçtiği için GİBSAN'daki hisselerini Ali Baysal'a, Ali Baysal'ın da AKİŞ'teki hisselerini Kemal Tuncel'e bıraktığını belirtmiştir. Daha sonra diğer ortak Hacı Mehmet Şalgamcıoğlu'da hisselerini Ali Baysal'a devretmiştir. Bu gelişmelerden sonra Ali Baysal tüm ağırlığını GİBSAN'a vermiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁴² Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013), Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlater Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013).

⁴³ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlater Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Seyfi Başer, boya tesislerinden bobin boyamanın 1975-1976'da çalışmaya başladı bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

⁴⁴ Mustafa Baysal, fabrikada kullanılmak üzere 1975'de dağdan zor şartlarda fabrika yönetiminin çabaları ile su getirildiği ve suyun yarısının Göveçlik köyüne verildiği, getirilen suya Göveçlik Köyü'nün fabrika nedeniyle büyümesi sonucunda artan su ihtiyacı dikkate alınarak "Su köyü" denilerek el konulduğu, sorunun Ali Baysal'ın 1980'de fabrika içine açtığı sondaj ile su çıkarılarak çözüldüğü bilgisini vermiştir. Ayrıca, daha önce su sıkıntısı çekildiği için fabrikanın su ihtiyacı dikkate alınarak 700 tonluk depo yaptırıldığı, çünkü suyun kullanım ve yangınlar için hayati öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013), Mehmet Avcı, içme suyunun köye ait olduğunu, fabrikanın kuruluşundan itibaren köyün içme suyunun bir kısmının fabrika için ayrıldığını, daha sonra ayrılan suyun köy ile fabrika arasında anlaşmazlık konusu haline geldiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Sadık oğlu Mehmet Avcı'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:17.05.2013)

⁴⁵ İş Bankası % 15'lik sermaye karşılığında kuruculardan teminatlar almıştır. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlater Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁴⁶ Sermaye'nin 1975'de 30 milyar liradan 50 milyar liraya çıkarılmasında İş Bankası Müdürü Burhan Karagöz'ün tavsiyesi etkili olmuştur. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlater Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

yavaş kaybolmaya başlamıştır⁴⁷.

GİBSAN’da bir taraftan bu gelişmeler yaşanırken diğer taraftan İtalya’ya 30 ton iplik ihracatı gerçekleştirilmiştir. Bu ihracat fabrikanın ilk ihracatı olmuştur. Şirket bu ihracattan 800.000 lira gelir elde etmiştir. Gerçekleştirilen ihracat ile şirket içerisindeki memnuniyet yeniden artarak, fabrikanın ihracata yönelik ürünler üretmesi ve bir yıllık imalatın ihracatı ile 15.000.000 dolarlık dövizin kazandırılması hedeflenmiştir. GİBSAN’ın ihracat yaptığı ülkeler arasında daha sonra Almanya, İngiltere, Finlandiya, Hollanda, Fransa ve Norveç de katılmıştır⁴⁸. O yıllarda ihracat yapmak hem yurt içi, hem de yurt dışı açısından birçok zorluklar içerdiği halde bu ihracatın gerçekleşmesi Denizli için önemli olmuştur. İhracatı 1975-1983 yılları arasında zorlaştıran nedenler arasında, Denizli’de faaliyet gösteren bankaların kambiyo işlemini doğrudan gerçekleştiremedikleri için İzmir üzerinden işlem yapmak zorunda kalmaları da yer almıştır⁴⁹.

1977’de iplik krizinin yaşanması fabrikaların birçoğunun kapanmasına yol açtığı halde, bu olumsuz dönemde GİBSAN üretimine ara vermeksizin devam etmiştir. Ancak, üç vardiya olan üretimini iki vardiyaya indirmek zorunda kalmıştır. Daha sonra iplik fiyatlarının tekrar istikrara kavuşması ile fabrika eski üretim düzeyine yeniden ulaşmıştır. Ancak, Türkiye ekonomisinin bu yıllarda siyasi istikrar sağlanamadığı için yaşadığı ekonomik dalgalanmalar, her daim üretim üzerinde ciddi baskılar oluşturmuştur. Ekonomideki dalgalanmalar GİBSAN yönetiminin ileriye görmesini ve geleceği planlamasını büyük ölçüde olumsuz etkilemiştir⁵⁰.

1977’de fabrikanın kurucu ortaklarından Cevdet Panayır vefat etmiş, Cevdet Panayır’a ait hisseler oğlu Meşhut Panayır’a geçmiştir. Meşhut Panayır fabrikadaki ortaklığını 1985’e kadar devam ettirmiştir⁵¹.

1978’de fabrikaya 300.000.000 liralık yeni yatırım yapılması kararı alınmıştır. Bu kararı Fabrika Genel Müdürü Fikri Özmen, fabrikaya 299,632.000

⁴⁷ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Mustafa Baysal, fabrikanın ipliğini Seyfi Başer, İlder Panayır, Kazım Kaynak gibi aynı zamanda iplik tüccarı olan fabrika hissedarlarının ticarethanelerinde sattıkları bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁴⁸ Yenises, 27 Şubat 1976, Sayı:687, Zeki Çetin ihracat yapılan ülkeler arasında İsviçre, Almanya, ABD ve Belçika’nın bulunduğu bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1953 doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013) Mustafa Baysal ihraç edilen ipliğin SHEMİTEKS adlı Belçika’da faaliyet gösteren firmaya satıldığını, SHEMİTEKS firmasının birçok ülkeye satış yaptığını belirtmiştir. Baysal o yıllarda istenilen ülkeye veya firmaya rahatça mal ihraç edilemediğini, Avrupa’nın belirlediği kota ve fiyata bağlı olarak ihracat yapılabildiğini, Belçika kotası dolunca Fransa’ya ihracat yaptıklarını, kendileri günümüzde olduğu gibi rahatça satış yapamadıkları için satışı SHEMİTEKS firmasına satış yapmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Tüm dünyaya iplik pazarlayan bu şirket Yahudi tüccarlardan Adnan Kantıyoti, Metin Kantıyoti ve Erol Kantıyoti adlı üç kardeşe aitti. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁴⁹ Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁵⁰ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁵¹ İlder Panayır, fabrika kurulduğunda fabrika yönetim kurulunda görev almıştır. 1977’de abisi Cevdet Panayır’ın vefat etmesi ile İlder Panayır fabrika yönetiminden ayrılmıştır. Fabrikadaki ortaklığı ise devam etmiştir. İlder Panayır ile Cevdet Panayır’ın sahibi oldukları Cepateks adlı ayrı bir şirketleri vardır. Cevdet Panayır’ın vefatı, oğlu Meşhut Panayır’ın da askerde bulunması nedeniyle İlder Panayır Cepateks yönetiminde görev almak durumunda kalmıştır. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Seyfi Başer, 1978’de Meşhut Bey’in fabrikada ortaklığa bir süre devam ettikten sonra 1978’de ayrıldığı bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013) Ancak, bu bilgi doğru olmasa gerektir. Çünkü amcası İlder Panayır Meşhut Panayır ile kendisinin 1985’de hisselerini Ali Baysal’a devrederek ayrıldıkları bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

liralık yeni yatırım yapılacağı şeklinde haber olarak kamuoyu ile paylaşmıştır⁵². Özmen; *"Yatırımdan sonra Göveçlik Fabrikalarında çalışan işçi sayısı 1346 kişiyi bulacaktır. Halen 50.112 iğlik GÖVEÇLİK İPLİK SANAYİİ VE TİCARET A.Ş bünyesinde senede 18.000.000 metre dokuma, beyazlatma, boya ve Apre tesisler ilave edilecektir. Bu maksatla şirket sermayesi: 125.000.000 TL dan 50.000.000 TL artırılarak 175.000.000 TL'ye çıkarılmıştır. İlk etapta 6.000.000 metre kapasiteli 216 tezgahlık bir yatırım düşünülmüştür. Fabrikanın ihracat kısmı ilk kuruluşta 18.000.000 metre kapasiteli olacaktır. İkinci ve üçüncü etap yatırımlarından yalnız dokuma tezgâhı ilavesi yapılacaktır. Boya ve Apre yatırımlarında da aynı yöntem benimsenmiştir. Dokuma fabrikası Göveçlik İplik Fabrikası bünyesinde, Boya ve Apre Fabrikası ise Honaz veya Kaklık civarında düşünülmektedir"*⁵³ bilgisini eklemiştir. Özmen, sabit iç yatırımların 99.259.000 lira, dış yatırımların 169.370.000 lira, işletme sermayesinin de 31.000.000 lira ve projenin genel toplamının böylece 299.632.000 lira olduğunu vurgulayarak⁵⁴, 240 cm eninde ham beyazlatılmış ve boyalı 6.000.000 metre bez üretileceği, Türk ekonomisine yıllık 642.705.000 lira katma değer sağlanacağı, bu tesislerin gayri safi kârının 171.799.000 lira olarak hesaplandığı bilgilerini de vermiştir. Özmen uzun açıklamasını, şirketin hesaplanan miktardan kurumlar vergisi ile diğer kesintiler çıktıktan sonra 91.569.000 TL net kar elde edeceği⁵⁵ ve *"Yeni yatırım başlama tarihi Ekim 1978"*⁵⁶, *tecrübe işletmesine geçiş tarihi Mayıs 1980, kesin işletmeye alma tarihi ise Eylül 1980 olarak temrine bağlandı"* şeklinde belirtmiştir⁵⁷.

Bu yatırım gelişmelerinden sonra Ege Bölgesinde TARIŞ'ten sonra en büyük halk kuruluşu olan GİBSAN, 1979'da Belçika'ya 20 ton pamuk ipliği ihraç etmiştir. Deneme üretimine 1975'de başlayan fabrikanın, 700 işçi 11 mühendis ve 27 büro elemanı ile çok kısa sürede ihracat yapar hale gelmesi ortaklar tarafından memnuniyet ile karşılanmıştır. Nitekim Genel Müdür Özmen, mevcut durumun Denizli ekonomisi için önemli bir durum olduğuna dikkat çekerek; *"Yurda sağladığı döviz ve imalatının üstünlüğü ile kısa sürede iç ve dış piyasalarda adını duyurmayı başaran fabrikamız, 1976 yılından itibaren tam kapasite ile çalışmaktadır. Sermayemiz 175 milyon liradır. Her yıl artan ihracatımız, geçen yıl 5 milyon 680 bin dolara ulaşmıştır. Bu yılki hedefimiz ise 8 milyon dolarlık ihracatı gerçekleştirmek. İhracatımızın yüzde 60'ını Batı Almanya'ya yüzde 30'unu Hollanda'ya yapıyoruz. Ayrıca yeni yatırımları karşılamak için sermayelerini 300 milyon liraya çıkacaklarını"* kamuoyu ile paylaşmış ve yurt dışında çok tutulan çift

⁵² Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687, Seyfi Başer 1978'deki yatırım hedefleri doğrultusunda makineler alındığını ama ilave tesisler yapılmadığını, alınan makineler arasında büküm ve penye makineleri bulunduğunu söylemiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

⁵³ Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687, GİBSAN bünyesinde Boya ve Apre Fabrikası kurmak için Honaz veya Kaklık civarı düşünülmüş ise de bu hedef gerçekleşmemiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

⁵⁴ Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687. Ancak rakamlar toplandığında 299.629.000 lira çıkmakta ve üç liralık bir fark görülmektedir.

⁵⁵ Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687.

⁵⁶ Gazetede sehven 1973 yazılmıştır.

⁵⁷ Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687. İter Panayır, 1978'de Fikri Özmen'in yatırımlar konusunda basına yaptığı açıklamaların gerçekleşmediği, Fikri Özmen'in eşinin hakim olduğu için İzmir'e tayininin çıkması nedeniyle Denizli'den kısa süre sonra ayrıldığı bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İter Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

kat bükülü iplik üretimi için de organizasyonlarının hazır olduğunu belirtmiştir⁵⁸.

Denizli’nin önemli sanayi kuruluşlarından GİBSAN, Türkiye genelinde yapılan değerlendirmenin yanı sıra, yörenin en büyük sanayi kuruluşu olma özelliği de taşımıştır. 300 kuruluş arasında 223. sırada yer alan, özel sermayesi 153.266.000 lira olan fabrikanın 1979’da üretimden elde ettiği geliri 506.799.000 lira olmuştur. Satış hasılatları bakımından 532.279.000 lira ile 224. sırada yer alan GİBSAN bilanço kârı açısından 37.684.000 lira ile 300 kuruluş arasında 203. sırada yer almıştır. İstihdam gücü bakımından Türkiye’deki sanayi kuruluşları arasında 124. sırada yer almış ve 665 işçi istihdam etme başarısı göstermiştir⁵⁹. GİBSAN yönetimi 1979’da elde ettiği ekonomik başarılar yanında, çalışanlarının huzuru için de önemli tedbirler almaktan da geri kalmamıştır. Fabrikada çalışan kadın işçilerden anne olanlar düşünülerek, çocuklarının güven içinde olduğu ve daha iyi bakıldıkları kreş ve çocuk emzirme odalarının açılması yoluna gidilmiştir⁶⁰.

1978-1980 arası kurucu ortaklardan bazıları, ülkede giderek artan ekonomik dalgalanmalar ve giderek azalan kar oranları sebebiyle iplik üretim alanına yatırım yaptıkları için pişmanlık duymaya başlamışlardır⁶¹. Fabrikada 1978 ve 1979’da çıkan yangınlar ile aynı zamanda yeterli kâr elde edemediklerini düşünen hissedarlar giderek artan pişmanlıkları sebebiyle hisselerini satışa çıkarmaya başlamışlardır. Ortaklar arasında bulunan Arif Yalınkaya’nın hisselerini Kazım Kaynak satın alırken, Ali Baysal, Süha Özgermi’nin hisselerini satın almıştır. Ali Baysal, daha sonra İş Bankası hisselerini de satın almaya başlamış ve fabrika hisselerini giderek kendisinde toplamıştır. Bu yapılırken kırılganlıklara yol açmayacak şekilde rızalarını almaya özen göstermiştir⁶². Kurucu ortakların fabrika hisselerini ellerinden çıkarmalarında, İş Bankasının şahsi imza riski ve malları üzerine koyduğu ipoteklerden kurtulmak arzuları da önemli rol oynamıştır⁶³. Kuruculardan Ekrem Başer hisselerini Ali Baysal’a 1983’te devretmiştir⁶⁴. 1985’te kurucu ortaklardan İlder Panayır ve Cevdet Panayır’ın oğlu Meşhut Panayır da hisselerini Ali Baysal’a devrederek ortaklıktan ayrılmışlardır⁶⁵. Ali Baysal, özellikle 1980-1985 arasında

⁵⁸ *İlkhaber*, 16 Eylül 1979, Sayı:2238.

⁵⁹ *Hizmet*, 8 Aralık 1980, Sayı:1365.

⁶⁰ *Denizli*, 18 Haziran 1979, Sayı:8776.

⁶¹ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Mustafa Baysal, ortakların hemen hepsinin tüccar olduklarını ve tüccar zihniyeti ile hep yüksek kar elde etmek istediklerini, kar azaldığı anda hisselerini satmayı çözüm gördüklerini o yıllarda sanayici gibi uzun vadeli düşünmedikleri tespitini yapmıştır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁶² İlder Panayır bu konuda “Hatta bir seferinde yılını hatırlayamıyorum ama Ali Baysal diğer hissedarlara % 50 kar dağıtmıştı. Bunu da ortaklar mağdur olmasın diye yapmıştı” demiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013) Mustafa Baysal hatırladığı kadariyle İş Bankası hisselerinin Genel Müdür Cahit Kocaimer tarafından 1982’de Ali Baysal’a devredildiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013), Fabrika işçileri de patronları Ali Baysal’ı ücretleri devamlı zamanında ödeme prensibi sebebiyle sevgi ve saygıyla anmaktadırlar. Bu bilgi GİBSAN binasında günümüzde faaliyet gösteren Lider İplik Fabrikası çalışanı Musa Altın’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi: 25.06.2012)

⁶³ İlder Panayır, küçük ortaklar haricindeki kurucuların bir süre sonra kendi istekleriyle devir yoluna gitmelerinde bankanın etkisine özellikle dikkat çekmiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁶⁴ Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

⁶⁵ İlder ve Meşhut Panayır GİBSAN’dan ayrılmış olsalar da ticari bağlantılarını fabrika ile koparmamışlardır. Cepateks, Ali Baysal’ın sahibi olduğu GİBSAN’dan iplik alarak (bayisi gibi) alım satımını yapmaya devam etmiştir. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

topladığı hisseler ile fabrikanın yaklaşık % 90'ının sahibi olmuştur⁶⁶.

Ali Baysal, hisselerin büyük bölümünün kendi uhdesinde olması sebebiyle fabrikayı doğrudan idare etmeye başlamıştır. Ali Baysal'ın fabrika yönetiminde tek başına söz sahibi olması, fabrikanın ekonomik durumunun iyileştirilmesine önemli katkı yapmıştır⁶⁷.

1990'larda yaşanan ekonomik kriz, fabrikalar üzerinde büyük sıkıntılara yol açmış, bu süreçte ipliğe konulan fon veya dışarıdan ithal iplik getirilmesi diğer iplik üretimi yapan fabrikalar gibi GİBSAN'ı da sıkıntıya düşürmüştür⁶⁸. Gerek ülke ekonomisinin yaşadığı sıkıntının kısa sürmesi gerekse alınan tedbirler ile yaşanan buhran kısa sürede atlatılmıştır. Kriz sonrası fabrika revizyona girmiş ve 2000 yılına kadar makinelerinin önemli ölçüde yenilenmesi sağlanmıştır. Bu revizyon ile fabrikanın iplik kalitesi dünya standartlarına yükselmiş ve üretim tamamen ihracata yönelik yapılmaya başlanmıştır⁶⁹. Makinaların revize edilmesi, fabrikada çalışan işçi sayısının 400'e inmesinde etkili olmuştur⁷⁰.

Fabrika, Ali Baysal'ın yönetiminde 1980 ile 2002 yılları arasında birkaç sarsıntı hariç üretimine kesintisiz devam etmiştir. Dünyanın en iyi firmalarına ihracatlar gerçekleştirilmiştir. ABD'den getirilen makineler 2000'e kadar kullanılmış, 1996, 1997 ve 1998'de İsviçre'den Riehter marka makineler satın alınmıştır. Bunlara daha sonra Japonya'dan ithal edilen Toyota Hova marka makineler eklenmiştir. Ali Baysal uzun yıllar fabrika yönetim kurulu başkanlığı, oğlu Mustafa Baysal başkan yardımcılığı ve diğer oğlu İsmail Baysal ise yönetim kurulu üyeliği ve fabrika genel müdürlüğü yapmıştır⁷¹. Fabrikada ticaret müdürü olarak Ender Dıblan, muhasebe müdürü olarak da Duran Uç görev yapmışlardır⁷².

2001 ekonomik krizinin etkilerini 2002'de etkili bir biçimde göstermesi ve Ali Baysal'ın fabrika yönetiminden fiilen ayrılması ile fabrika için yeni bir dönem başlamıştır. 2002'den sonra fabrikanın üretimi devam ederken, fabrika yönetimi ekonomik sıkıntıların izlerini silmek için yoğun çaba sarf etmiştir⁷³. Ancak, düşük kur, yüksek enerji maliyeti, vergi ve SSK primi oranlarının yüksekliği yanında birde 5084 Sayılı Teşvik Yasası'nın getirdiği haksız rekabet ve global kriz karşısında⁷⁴ artık daha fazla direnemeyeceğini anlayan fabrika yönetimi 2008'de GİBSAN'ı kapatmıştır⁷⁵.

⁶⁶ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlter Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁶⁷ Zeki Çetin, Ali Baysal'ın yönetiminde fabrikanın 2002'ye kadar sorunsuz bir yönetim dönemi geçirdiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013),

⁶⁸ Piyasada iplik satışında yaşanan durgunluk üretimin stoklanmasına yol açmış, bu durum da işletmenin finansal sıkıntıya düşmesinde etkili olmuştur. Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlter Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁶⁹ Fabrikadaki İsviçre malı bobin makineler 2002'den 2008'e kadar hizmet vermiş, daha sonra yine Ali Baysal'a ait Dempa'ya taşınmıştır. Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23.02.2013)

⁷⁰ Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23.05.2013)

⁷¹ GİBSAN, Amerikan şirketi NAP'ın Hindistan'a satılmasına kadar NAP ile, İngiltere'de TESCO ile, İtalya'da ZUKKI ve Almanya'da SHİBO ile çalışmışlardır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013) Mustafa Baysal'da 1982-1990 yılları arasında genel müdürlük yapmıştır.

⁷² Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁷³ Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23.02.2013)

⁷⁴ <http://www.izmirilife.com/2008/11/09/denizlinin-ilk-fabrikasi-denteks-tekstil-kapandi/> (Erişim Tarihi:04.04.2013)

⁷⁵ Bir süre atıl kalan fabrika binasında Lider İplik Fabrikası faaliyete başlamış olup, halen bu faaliyetini

Denizli’de Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi (1972-2008)

GİBSAN ile Dempa Denizli Mensucat Sanayi Ticaret A.Ş.’nin Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Baysal, yaşadıkları ekonomik kriz nedeniyle GİBSAN’da 850 işçi çalışırken, bu sayıyı önce 500’e, daha sonra 300’e düşürmelerine rağmen işlerin toparlayamadıkları için üretimi durdurmak durumunda kaldıklarını belirtmiştir⁷⁶. Baysal yaşanan durumu; *“Bütün bunlar elimde olmayan nedenlerle oldu. Neden böyle olduğu konusunda çok düşündüm. Duygusallığım ve iyi niyetimizden oldu. Yoksa ben paraları bir yere götürmedim, bir şey yapmadım. Sigaram yok, içkim yok, kumarım yok. Hep çalıştık. Demek ki ticarete duygusallığa yer yokmuş”*⁷⁷ şeklinde değerlendirmiştir.

2008-2010 yılları arasında zaman zaman GİBSAN’da üretim gerçekleştirilmiştir. 2010 yılı sonunda GİBSAN’ın makineleri satılmış ve binası Lider İplik’e kiraya verilmiştir⁷⁸.

SENDİKA FAALİYETLERİ

Fabrikada işçilerin istihdamının gerçekleşmesi ile sendikal faaliyetlerde başlamıştır. Sendikalar daha çok üye kaydederek fabrika ile sözleşme yapma yetkisini almak amacıyla sert mücadelelere girişmişlerdir⁷⁹.

1975 Ekim’inde GİBSAN’da işçilerin sendikalaşması sırasında TEKSİF (Türkiye Tekstil, Örme ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası) ile TEKSTİL-İŞ (Tekstil İşçileri Sendikası) arasında yoğun bir çekişme yaşanmıştır. Bu çekişmede 158 işçiye kaydetme nedeni ile mahkemece TEKSTİL-İŞ sendikasına yetki verilmesine rağmen, itiraz hakkını kullanan ve 57 üyesi daha olduğunu böylelikle üye sayısının yükseldiğini öne süren TEKSİF Denizli şubesinin itirazının bir üst mahkemece reddedilmesi etkili olmuştur. Mahkemenin ret kararı vermesinde, TEKSİF’in 132, TEKSTİL-İŞ’in ise 158 üyesinin bulunması gerekçe olarak gösterilmiştir. Böylelikle GİBSAN’da sendikalaşma hakkı TEKSTİL-İŞ sendikasına verilmiş TEKSİF ile TEKSTİL-İŞ’in arasındaki anlaşmazlık çözüme bağlanmıştır⁸⁰.

TEKSTİL-İŞ sendikası 1975 Aralık’ta GİBSAN’da grev oylamasına gitmiş ve 366 işçinin katıldığı grev oylaması sonucunda 273 işçinin grev kararına ‘hayır’, 82 işçinin de ‘evet’ dediği anlaşılmıştır. Bu sonuç nedeniyle TEKSTİL-İŞ sendikası fabrikadaki yetkisini kaybetmiştir⁸¹. Fabrikada çalışan 366 işçinin sendika ile olan üyelikleri feshedildiği için, aynı iş yerinde aynı iş dalındaki sendikalar yeniden işçi üye kaydı yapma ve Bölge Çalışma Müdürlüğünden toplu sözleşme için sendika üyeliği hakkı isteme hakkına sahip olmuşlardır⁸². Bunun üzerine fabrikada TEKSİF

sürdürmektedir. Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23.02.2013)

⁷⁶ <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10313678> (Erişim Tarihi:04.04.2013), <http://www.izmirilife.com/2008/11/09/denizlinin-ilk-fabrikasi-denteks-tekstil-kapandi/> (Erişim Tarihi:04.04.2013)

⁷⁷ Fabrikayı kapatırken işten çıkardığı 700 işçisine toplam 4.500.000 lira ödeme yapan GİBSAN ve Dempa’nın patronu Mustafa Baysal, *“Babam 65 yıllık, ben 35 yıllık sanayiciyiz. İşçinin ahını almak istemedim”* demiştir. <http://www.deha20.com/gundem/isciler-icin-emlakini-satti.htm> (Erişim Tarihi:04.04.2013)

⁷⁸ Fabrikada dikiş ipliği üretimi yapılmaktadır. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁷⁹ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlater Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013), Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013).

⁸⁰ *Denizli*, 3 Ekim 1975, Sayı:7542.

⁸¹ Grevde kullanılan 11 oy geçersiz sayılmıştır.

⁸² *Denizli*, 25 Aralık 1975, Sayı:7607.

ile Türk Mensucat Sendikaları arasında yetki almak için mücadele başlamıştır. TÜRK-İŞ'e bağlı TEKSİF sendikası ile Milliyetçi İşçi Sendika Konfederasyonu'na (MİSK) bağlı Türk Mensucat Sendikası aralarındaki mücadele giderek büyüdüğü için Aydın Bölge Çalışma Müdürlüğüne başvurularak bu duruma çözüm bulunması istenmiştir⁸³.

MİSK üyesi Türk Mensucat Sendikası; DİSK'e bağlı TEKSTİL-İŞ ve TÜRK-İŞ'e bağlı TEKSİF sendikası ile yaptığı mücadele sonunda Denizli GİBSAN ile sözleşme yapma yetkisini almıştır. Sendika yetkiyi almalarını; *"Teksif ve Tekstil sendikalarının çeşitli entrikalarına rağmen Göveçlik İplik Fabrikasında çalışan işçilerin her türlü baskıya rağmen Türk Mensucat-İş Sendikasını seçmeleri ve bu sendika çatısı altında toplanmaları Türk Mensucat-İş Sendikasının gücünü ortaya koymuştur"* cümleleri ile değerlendirmiştir. Sendika Genel Başkanı ve MİSK Teşkilatlanma Sekreteri Hüsnü Çetiner ise; *"İşçiyi istismar ederek kapalı kapılar ardından işçiyi patronlara peşkeş çeken sendikacılara Denizli Göveçlik işçisinin gereken dersi verdiğini öne sürmüştür. Çok kısa bir zaman sonra burada da yetkiyi sendikamız toplu sözleşme görüşmelerine başlayacak ve onların haklarını da sonuna kadar savunacaktır"* demiştir. Çetiner, daha sonra TÜRK-İŞ ve DİSK'in aslında aynı paralelde hareket eden iki Konfederasyon oldukları iddiasında bulunmuştur⁸⁴.

Göveçlik'te sendika mücadelelerinden sonra tam sular durulmuşken GİBSAN fabrika yöneticilerinin, muhasebe müdürünün ve işveren temsilcilerinin fabrikaya uğramadıkları şeklinde dedikodular yayılmaya başlanmıştır⁸⁵. 2 Şubat 1977'den itibaren yönetim olmaksızın işe devam ettikleri iddiasıyla işçiler sendikadan tedbir aldırmasını istemişlerdir. Bu gelişmeler yaşanırken muhasebe müdürü Mustafa Yumukoğlu fabrikaya gelmeyerek Denizli'den ayrılmıştır. Muhasebe müdürünün bazılarına göre fabrikadan ayrılışının temel nedeni bilinmemekle birlikte, fabrikadaki bazı yolsuzlukları bildiği için şirket yöneticileri ile arasının açıldığı dedikoduları yayılmıştır. Ayrıca, yapılan dedikodular arasında, işlenen damgasız pamukların bulunduğu ve pamukların işlendikten sonra yine faturasız olarak dışarıya sevk edildikleri hususuna da yer verilmiştir⁸⁶.

Yerel basın 3 Şubat 1977'de, Denizli'den Aydın'a kaçan muhasebe müdürünün Burhaniye yakınlarında yolunun Ünsal adında biri tarafından kesildiği ve muhasebe odasının ikinci anahtarının alındığına dikkat çekmiştir. Fabrikada yayılan bu dedikodulardan kısa bir süre sonra, Defterdarlık, pamuk eksperleri ve sosyal sigortalar müfettişleri GİBSAN'daki duruma el koymuşlardır. Fabrika resmi kayıtlarına göre fabrikaya 5 milyon kilo pamuk girdiği ve 2,5 milyon kilosunun işlendiği, gerçekte fabrika kapasitesinin 10 milyon kilo pamuk işlemesi gerekir iken 2,5 milyon kilo pamuk işlenmesinin düşündürücü olduğu üzerinde durulmuştur⁸⁷.

⁸³ Denizli, 2 Şubat 1976, Sayı:7641.

⁸⁴ Denizli, 14 Şubat 1976, Sayı:7652.

⁸⁵ Seyfi Başer, 1977'de işçilerin başsız kaldığı haberinin doğru olmadığını, Mustafa Yumukoğlu ile ilgili gazetelerin asparagas haberler yaptıklarını belirtmiştir. Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013) Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır'dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

⁸⁶ Fabrika Genel Müdürü Celal Enkavi'nin günlük ya bir saat için uğradığı veya hiç uğramadığı bilgisine yer verilmiştir. *Hizmet*, 4 Şubat 1977, Sayı:224.

⁸⁷ İş Bankası fabrikada büyük hisse sahibi olduğu halde yaşananlar karşısında sessiz kalmıştır. *Hizmet*, 8 Şubat 1977, Sayı:227. 10 milyon kilo pamuk işlenmiş olması gerektiğine dair hesap, fabrikanın açılışından itibaren 700 gün çalıştığı kabul edilirse, günde 100 balya işlenerek 70.000 balya işlenmiş olacağı ve her balyanın 250 kg olup

Bu duyumlar üzerine 16 Mart 1977’de yapılacak yönetim kurulu seçimlerinde GİBSAN’da çalışan ortaklardan bir kısmı, yöneticilerin hisselerini biran önce devretmeleri talebinde bulunmuşlardır. Fabrikadaki bu duyumlar yurt dışında işçi olan ortakların; *“Biz gurbet illerde üç-beş kişinin yemesi için bu fabrikaya yatırım yapmadık. Kanun hep ekonomik yönden güçlü olanın yanında mı olacak?”* şeklinde değerlendirmeler yapmışlardır⁸⁸. Bu konuda bir süre dedikodular devam etmiş ise de bir süre sonra ortalık durulmuştur.

Bir yıl sonra fabrikada kadro fazlası oldukları ve sendikal faaliyet sürdürdükleri gerekçesiyle Teksif Sendikasına üye 11 işçinin çıkartılması üzerine 15 Mart 1978’de TEKSİF Sendikasında bu işçiler basın toplantısı yapmışlardır. Emin Şeyhun’un başkanlığında yapılan toplantıda; işçilerin sendika seçme haklarının yasal olduğu, işverenden daha çok baskı uygulayan ve patron sayılan MİSK’in bu fabrikadaki işçi kıyımlarına seyirci kaldığı ve işçilerin tuvalete dahi bekçiler nezaretinde götürüldüğü iddiasında bulunmuştur. Toplantıya katılan işçiler ise: *“Biz sorunları dile getirdiğimiz için 8 kız arkadaşımız disipline verildi. Esas suçlu posta başının elini öpmemizi isteyen Mehmet Eğirdir’dir. Bu hareketlerimizden dolayı posta başının elini öpmemizi istedi. Bizler mecburen o posta başının elini öptük, elini öpmeyen iki arkadaşımız işten çıkartıldı. Yıllık ücret izinlerimiz dahi gasp edildi. Bütün bunlardan MİSK yöneticileri haberdirdir ve seyirci kalmışlardır. 1974’ Mart’ında 24 işçi arkadaşımız hak etmiş oldukları Nisan zammından yararlanamadı ama Göveçlik köyünde olan bazı işçiler bu haktan yararlandılar. Bununla kalmayan bu kişiler başka sendikaya bağlı olan arkadaşlarımızın peşine silahlı kişiler taktılar. Ve bu işçi arkadaşlarımız bizzat Mehmet Egirdir tarafından takip edildiler”*⁸⁹ iddialarında bulunmuşlardır.

Fabrikadan çıkartılan işçiler can güvenliklerinin sağlanması için Vali M. Emin Dünder ile Jandarma Komutan Yardımcısı Bedri Tüfekçi’yi ziyaret ederek yardım istemişlerdir. Üçlü heyet gazeteye ziyaretleri hakkında; *“Sayın Valimiz ve Yüzbaşımızın gösterdikleri yakın ilgiden dolayı kendilerine teşekkür ederiz. Bizim bu ziyaretlerimiz ne MİSK ne de işverenlerden çekindiğimiz için değil, ülkemizin huzura muhtaç olduğu şu günlerde demokratik çizgide yürümeyi uygun bulduğumuz içindir. Kimsenin kimseye baskı yapmaya hakkı yoktur. Zafer tüm çalışanların olacaktır”*⁹⁰ değerlendirmesinde bulunmuştur.

Mart ayında onbir işçinin sendikal faaliyetlerde bulundukları için işten çıkarılmasından sonra, Nisan ayında aynı gerekçe ile işçi çıkarılması yoluna gidilmiştir. Onbiri kadın olmak üzere ondokuz işçi daha fabrikadan işte başarısız ve kadro fazlası oldukları öne sürülerek çıkarılmışlardır. Fabrikada çalışan ve işten çıkartılan işçilerin fabrikada iki ve üç yıldan beri çalışan Teksif üyesi işçiler oldukları için, kendilerine TEKSİF sendikası fonundan 1000’er lira yardımda bulunulmuştur. TEKSİF yöneticileri işten el çektirilen ve sayıları otuza yükselen işçiler ile ilgili olarak; *“Bizler MİSK’in gazabına uğrayan GİBSAN işçileri, işverenin yasal olmayan hakkı ile işten çektirildik. Bizleri işten attıkları halde tazminatlarımızı dahi vermediler.*

firesinin de dikkate alınmasına dayandırılmıştır.

⁸⁸ Hizmet, 17 Şubat 1977, Sayı:234.

⁸⁹ Yenises, 16 Mart 1978, Sayı:1172.

⁹⁰ Yenises, 16 Mart 1978, Sayı:1172.

Bu mücadeleye tüm Göveçlik işçileri olarak katıldık. MİSK gibi tepeden inme değil, tabandan başladık. Tabanla bitireceğiz. İşçilere bir sendika, oylamadan neden korkar acaba? MİSK bunu yapmış ve sendika oylamasına yanaşmamıştır”⁹¹ değerlendirmesini yapmışlardır.

TEKSİF sendikası fabrikaya grevle ilgili yazı asarak, fabrika işçilerinin grev yapılıp yapılmaması konusunda bir oylama çağrısında bulunmuştur⁹². GİBSAN’da yapılan grev oylamasını Türk Mensucat İş-Sen (MİSK) kazanmış, fabrikada 562 işçi grevle ilgili karşı oy verirken, 182 işçi de grev yapılmasına ilişkin oy kullanmıştır⁹³. Oylama sonucunda fabrikada yapılmak istenen grev işçiler tarafından reddedilmiştir⁹⁴. Oylama sonucunu değerlendiren Türk Mensucat İş-Sen Bölge Başkanı Muhittin Karatepe TEKSİF Sendikasının sarı sendikacılık yaptığını iddia ederek; “İki aydan bu yana GİBSAN’da istenen oyunlar imanlı işçi kardeşlerimiz tarafından bozulmuştur. İşçi iradesine saygı göstermeyenler hak ettikleri dersi alarak gitmişlerdir. Şimdiye kadar gerek şahsım üzerine, gerekse teşkilatımıza attıkları çamurları ve sürmek istedikleri lekeyi milliyetçi Göveçlik işçisi 28.4.1978 Cuma günü yapılan oylamayla fazlasıyla iade etmiştir. MİSK olarak her zaman işçiden başka kanallardan destek almadığımızı söyledik yine de oylamada görüldüğü gibi kutsal emek sahipleri kimin sendikacıdan, kimin patrondan yana olduğunu göstermiştir. MİSK ve ona bağlı sendikalar alın terimizin karşılığını ölüm pahasına da olsa söke söke aldığımızı artık işçi sosyal dilimi tam olarak inanmıştır. Böylece inanan Göveçlik İşçisi Teksif’in maskesini düşürmüştür. Olgun bir hava içerisinde geçen oylamada işçi iradesine saygı göstermeyenler layık oldukları gibi karşılanmışlardır”⁹⁵ açıklamasını yapmıştır.

Ali Baysal’ın 1980’lerin başından itibaren büyük oranda hisselerle sahip olarak fabrika yönetiminde söz sahibi olması ile işçilerin alacakları ödenmeye başlanmış ve 1979’da başlayan grev sona ermiştir⁹⁶.

GİBSAN işçileri 1981’de bağlı oldukları sendika ile işveren arasında imzalanan sözleşmede belirtilmesine rağmen dört aydan beri yakacak zamlarını alamadıkları iddiası ile gazetelere mektup göndermişlerdir. “Bir grup fabrika işçisi” imzasını taşıyan mektupta: “Bizler Göveçlik İplik Sanayiinde işçi olarak çalışmaktayız. Her iş yerinde olduğu gibi işyerimizde de sendika bulunmaktadır. Sendikamız MİSK’tir. Sendika yetkilileri ile işveren arasında imzalanan sözleşmede sosyal hak olarak eklenen maddelerden biri YAKACAK YARDIMI’dır. Ve bu yardım Ağustos ayı içinde işçiye ödenir, denmektedir. Fakat aradan dört ayı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen hala ödeme yapılmamıştır. Geçtiğimiz günlerde sözde hazırlandığı, dağıtılacağı söylentisi çıkartılan bu yardımdan biz işçiler tarafından şikâyetle bulunulduğuna dair bir gerekçe ile vazgeçildiği, bu konuda istediğimiz yere şikâyetle serbest olduğumuz bildirildi. Konuyu gazeteniz aracılığı ile kamuoyuna ve yetkililere ileteceğinize olan inancı içinde size yazıyoruz. Bu konuda

⁹¹ İlkhaber, 3 Nisan 1978, Sayı:1984.

⁹² İlkhaber, 26 Nisan 1978, Sayı:1404.

⁹³ Çalışan işçi sayısı 600 olarak verilmiş, ancak oylamada 562 işçinin greve karşı, 182 işçinin grev yapılması yönünde oy kullandıkları bilgisi verilmiştir.

⁹⁴ Denizli, 1 Mayıs 1978, Sayı:8428.

⁹⁵ Yenises, 3 Mayıs 1978, sayı:1213.

⁹⁶ Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

basın olarak her türlü yardımı biz okuyuculardan esirgemeyeceğiniz kanısındayız. İlginize şimdiden teşekkürlerimizi iletirken, işlerinizde başarı dileklerinizi sunarız. Saygılarımızla”⁹⁷ denilmiştir.

TEKSİF, GİBSAN’da uzun yıllar etkili sendika olmuştur. 2001 krizinden etkileninceye kadar fabrika etkili bir şekilde üretim faaliyetini sürdürmeye çalışmıştır. Krizden sonra sendika ile işveren arasındaki ilişkilerde sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Mustafa Baysal sendika ile yaşanan durumu; “2007’de bütün yaşadığımız olumsuzluklara rağmen sendikayı çağırdık ve “Bakın. Bugün 13 iplik fabrikası var, bizim dışımızdakiler asgari ücret ödüyor. Biz ise yılda 4 maaş ikramiye, ilaveten yakacak ve diğer sosyal haklar için işçilerimize ödeme yapıyoruz. Sosyal hakları toplayınca 450 lira net çıktı. 500 lirada asgari ücret ödüyoruz. Toplam 950 lira. Tabii diğer firmalar işçilerine sadece 500 lira asgari ücret ödüyor. Karlar düştü ve rekabet şansımızı kaybediyoruz. Gelin 700 lira verelim anlaşalım”, daha sonra işler düzeldikçe 250 lirayı ödeyelim dedik kabul etmediler. Bu nedenle işçi çıkarmak zorunda kaldık. Bütün çabalarımıza rağmen işler istediğimiz gibi gitmedi. Bundan, biz başta olmak üzere işçilerimiz de zarar gördüler”⁹⁸ şeklinde değerlendirmiştir.

İlter Panayır Sendika faaliyetleri ile ilgili olarak; “O zaman sol eğilimli DİSK adı verilen Devrimci İşçi Sendikası, ilk faaliyetine DEBA’da başladı, DİSK’li işçiler DEBA’yı karıştırdılar. Sonra DİSK bizim fabrika işçilerine el atmaya başladı. DİSK gizli gizli bizim fabrika işçilerini kendi yanına çekmeye başlayınca, bizim fabrika işçileriyle o zaman bir başka sendika olan MİSK’te ilgilenmeye başladı. MİSK sağ eğilimli Milliyetçi İşçi Sendikaları olarak biliniyor ve MHP’lilerin etkisi altında bulunuyordu. O zamanlar fabrika yönetimleri sendika tercihinde bulunabiliyordu. Biz fabrika yönetimi olarak DİSK olmasından ise ehven-i şer olarak gördüğümüz MİSK ile anlaştık. Bir sendikayla anlaştığımız için ancak o sendika fabrikaya girebiliyordu”⁹⁹ bilgisini vermiştir.

Seyfi Başer ise sendikal hareketleri; “Sendikaların büyük zararı olmuştur. Fabrikanın kazanıp kazanmadığını hiç hesaba almazlardı. Sendikalar aslında fabrikalarla paralel çalışmalıydı. Sendikalar masa başına oturup yiyip içiyordu, işçiden pay alıyordu. İşçiler yılda dört maaş ikramiye aldılar. Bu da üç ayda bir ikramiye maaş demektir. Bu fabrikanın kapanma sebeplerinden bir tanesidir. Yılda on iki maaş ödeneceğine on altı maaş ödeniyor, yani yılda 4 maaş fazla ödeniyor, on yılda kırk maaş, fabrikanın 3,5 yıllık maaşı ikramiyeye dağıtıldı. Bu fabrikanın kapanma sebeplerinden bir tanesidir. O dönemde MİSK ve TEKSİF vardı”¹⁰⁰ şeklinde değerlendirmiştir.

⁹⁷ Denizli, 11 Aralık 1981, sayı:9538.

⁹⁸ Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

⁹⁹ Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlter Panayır’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:19.03.2013)

¹⁰⁰ Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer’den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

YANGINLAR

Fabrikada birden fazla yangın çıkması dikkat çeken bir gelişme olmuştur. Yangınların çıkış nedenleri arasında, fabrikanın deposunun hemen üretim alanının altında bulunması ve dönemin makinelerinin otomatik olmaması nedeniyle zaman zaman kıvılcım atması önemli rol oynamıştır¹⁰¹.

1 Mart 1978'de GİBSAN'da büyük bir yangın çıkmıştır. Sabah 7.30 sıralarında çıkan yangında fabrikanın büyük kısmı yanmıştır. Yangının çıkış nedeninin, fabrikanın filtre dairesinde makinelerden sıçrayan kıvılcımın pamukları tutuşturması olduğu anlaşılmıştır. Yangın, Denizli Belediyesi Sümerbank, Sarayköy itfaiyeleri ve askeri birliklerin beş saat süren çabalarından sonra kontrol altına alınabilmiştir¹⁰². Yangın fabrikada büyük maddi zarara yol açmış ve yangın esnasında on işçi dumandan zehirlenmiştir¹⁰³. İşçiler durumlarının tehlikeli olduğu gerekçesiyle Sigorta Hastanesinde tedavi altına alınmışlar, durumları ağır olmayan yedi işçi kısa süre sonra hastaneden taburcu edilmiştir¹⁰⁴.

Yangın sonrası GİBSAN Yönetim Kurulu Başkanlığı 6 Mart 1978'de gazetelere "Açık Teşekkür" ilanı vermiştir. Bu ilanda; *"Fabrikamızda çıkan büyük yangının büyük maddi zararı yanında 12 işçimizin de hayatlarının tehlikeye düşmesi fabrikamız yönetici ve ortaklarını üzmüştür.*

Yangının söndürülmesi için yetki ve imkanlarını kullanmaları, zarar ve can kaybının önlenmesi için çalışmalarında sonsuz teselli bulduğumuz,

Sayın Valimiz M. Emin DÜNDAR'a

Sayın Belediye Başkanımız Hasan GÖNÜLLÜ'ye

Sayın Tugay Komutanı Tuğ General Naci ŞEKEREFELİ'ye

Sayın İl Jandarma Alay K. Alb. Hüsamettin OKER'e

Sayın Sümerbank Fabrika Müdürü Turgut BOŞNAK'a

Başta Sayın SSK Hastanesi Başhekimisi Mesut BAYTEKİN ve SSK Hastanesi Doktor, Hemşire ve Personellerin hepsine,

*Yangında cansiperhane faaliyet gösteren Denizli İtfaiyesi ile Sümerbank itfaiyesi Personeline, Tugay'a mensup Göveçlik köyü halkına, Fabrikamız da çalışan bütün personele ve işçilerimize minnet ve şükranlarımızı arz ederiz"*¹⁰⁵ denilmiştir.

GİBSAN, 1978'de geçirdiği büyük yangından bir yıl sonra yeni bir yangın daha yaşamıştır. 17 Mart 1979 Cumartesi gecesi saat 01.00 sıralarında fabrikanın zemin katında bulunan elektrik tesisatının kontak yapması sonucu çıkan yangında, 8 adet filtre yanmış ve maddi zarar 400.000 lirayı bulmuştur¹⁰⁶. Yangının yarattığı

¹⁰¹ Bu bilgi 1953 Göveçlik doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

¹⁰² Denizli, 2 Mart 1977, Sayı:8378

¹⁰³ Yangın esnasında dumandan zehirlenen işçiler; Ali Kılıçaslan, Nasuh Horzun, Ahmet Bulut, Alim Erdoğan, Ali Özkan, Hüseyin Çatalkaya, Latif Tahracı, Yahya Acar, Mustafa Demiray ve Halil Özkan'dır. Durumları ağır olan üç işçi ise Halil Özkan, Latif Tahracı ve Hüseyin Çatalkaya'dır.

¹⁰⁴ Yenises, 2 Mart 1977, Sayı:1156, Denizli gazetesinde yayınlanan "Açık Teşekkür" ilanında hayati tehlike atlatan on iki işçiden söz edilmiştir. Denizli, 6 Mart 1978, Sayı:8381.

¹⁰⁵ Denizli, 6 Mart 1978, Sayı:8381. "Tugay'a mensup Göveçlik köyü halkına" ifadesi yanlış yazılmıştır. Doğrusu "Tugay'a mensup askerlere" olmalıdır. y.n.

¹⁰⁶ Hizmet, 20 Mart 1979, Sayı:848.

krize, bir de genel ekonomik kriz eklenince zor bir yıl yaşanmaya başlanmıştır¹⁰⁷.

Beş yıl sonra GİBSAN bir başka yangın felaketi ile daha karşı karşıya kalmıştır. 1 Mayıs 1983’te GİBSAN’da saat 04.00 sıralarında büyük bir yangın çıkmıştır. Yangın, fabrikanın üst katında bulunan makinelerden çıkan kıvılcım nedeniyle çıkmış ve fabrika görevlilerince ilk anda müdahale edilerek söndürülmüştür. Tam olarak söndürülmediği için bu katta bulunan klima cihazlarının yangını alt katta bulunan pamuk balyalarına sirayet ettirmesi ile pamukların alev alması kısa sürede yangının büyümesine yol açmıştır. Bu arada yangını söndürmek isteyen fabrika görevlilerinden altı kişi yaralanarak Sosyal Sigortalar Hastanesine kaldırılmıştır. Durumları ağır olan iki görevli yoğun bakıma alınmışlardır. Yangın hızla büyüdüğü için sekiz itfaiye ekibinin müdahalesi¹⁰⁸ yeterli olmamıştır.

Denizli, Aydın, Nazilli, Sarayköy, Buldan itfaiye ekiplerinin pamuk deposundaki yangına yeterli müdahale edememeleri üzerine, Isparta ili Keçiborlu ilçesi Etibank Kükürt Tesislerinde görevli özel yangın söndürme ekibi Denizli’ye gelmiştir. Beş kişilik özel giysili maskeli ekip de, içerisinin oldukça sıcak dumanla kaplı olması nedeniyle depodaki yangını söndürmede etkili olamamışlardır. Yangının üçüncü gününde bile söndürülememiş olması maddi hasarın 150 milyon liralık pamuk ve depo tesisleriyle birlikte 500 milyona ulaşmasına neden olmuştur¹⁰⁹. Yangın ancak 5 Mayıs 1983 günü kontrol altına alınarak söndürülmüştür¹¹⁰.

Denizli Sanayi Odası Genel Sekreteri M. Can Başer yangın nedeniyle GİBSAN Genel Müdürlüğüne yazılı olarak geçmiş olsun dileklerinde bulunmuştur. Gönderilen yazıda; *“30 Nisan 1983 günü müessesenizde çıkan ve maddi hasara sebep olarak söndürülmüş bulunan yangının üzüntüsüne Odamız olarak iştirak etmekteyiz. Yönetim Kurulumuzun gündem dışı maddesi gereğince geçirmiş bulunduğunuz yangının siz ve diğer sanayici üyelerimizi tekrarının olmamasını niyaz ederken iyi bir dayanışma örneği olarak sanayici üyelerimizin size ekip, ekipman ve bunun gibi diğer hususlarda destek olacağını ve bu hususta Odamızı görevli kıldığını iletmek isteriz. Gerek Odamızın gerekse Sanayici üyelerimizin sizlere yapabileceği herhangi bir görevi memnuniyetle üstleneceğimizi bildirir, geçmiş yangın kazası için tekrar geçmiş olsun dileklerimizden kabulünü saygılarımızla arz ve rica ederiz”*¹¹¹ denilmiştir.

İlter Panayır yangınlar için; *“Yangınlarda bir kasıt yoktur. İlk yapıldığı zaman altta dokuma tezgâhları konulabilir diye düşünülerek ayrılan alan, daha sonra Jakarlı makinelerin boyları yüksek olduğu için tezgâhlar sığmadığından ayrılan alan boş kalmasın denilerek iplik ve pamuk deposu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Alt katın pamuk deposu olarak kullanılması yangınların temel nedeni olmuştur. Uygun olmayan depolama ortamından dolayı fabrika yangınları sigorta şirketinin ikinci yangından sonra alta pamuk konmasının uygun olmadığını*

¹⁰⁷ Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

¹⁰⁸ Denizli merkezden dört ekip müdahale ederken, Aydın ve Buldan itfaiye ekipleri de yangına müdahale etmişlerdir. *Hizmet*, 3 Mayıs 1983, Sayı:2036.

¹⁰⁹ *Denizli*, 4 Mayıs 1983, Sayı:9965. Mustafa Baysal 11. Piyade Tugay Komutanlığı’nda olduğu bilgisini aldıkları yanmaz elbiselerin, ısrarlı taleplerine rağmen verilmediği için Çiğli’den yanmaz elbise getirtildiğini, bu zaman kayıplarının yangının hasarını büyüttüğüne dikkat çekmiştir. Bu bilgi 1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal’dan alınmıştır. (Görüşme Tarihi:05.04.2013)

¹¹⁰ *Denizli*, 5 Mayıs 1983, sayı:9966.

¹¹¹ *Hizmet*, 7 Mayıs 1983, sayı:2040.

*belirtmesiyle fabrika dışına depo yapılmıştır*¹¹² bilgisini vermiştir. Deponun altta olmasından yangınların kaynaklandığı düşüncesi ortak bir düşünce olmuştur¹¹³.

SONUÇ

Şirketin kuruluşu Göveçlik, Denizli ve Türkiye için önemli ve anlamlı bir yatırım olmuştur. Şirket, Denizli'ye teşvik desteği verildiği dönemde kurulmuştur. Denizli'nin sanayi kenti olması yolunda atılan ilk cesur adımlardan biri olmuştur.

Şirket, özellikle Göveçlik köyü için uzun yıllar istihdamın ilk adresi olmuştur. Onaltı yaşından itibaren üretime katılmak ve sosyal güvence elde etmek isteyenler ilk başvurularını GİBSAN'a yapmışlardır. Göveçlik köyü tarımla iştigal eden bir köy iken, kurulan fabrika ile düzenli gelir sahibi çalışanlara sahip olması yanında, sanayi toplumunun bir kısım olumsuzlukları ile tanışmıştır. Kadınların toprak işinden ve ev hayatından koparak fabrika işçisine dönüşmesi, üçlü veya ikili vardiya çalışması nedeniyle klasik köy hayatı özelliklerinden sıyrılmalarına neden olmuştur. Kadınlar çalışma hayatının yarattığı stres ve çocuk yetiştirme zorlukları ile karşı karşıya kalmıştır.

GİBSAN üretim kapasitesi ve yaptığı ihracat nedeniyle Denizli ekonomisinde önemli rol oynamıştır. Ülke içinde iplik ihtiyacının karşılanmasına katkı yaptığı gibi, ABD ile birçok Avrupa ülkesine gerçekleştirdiği ihracat ile öncü olmuştur.

Üretim sürecinde zaman zaman ekonomik krizler, sendikal mücadeleler ve atlattığı yangınlar onu sarsmış ise de 1972'de başlayan yolculuğunu 2008'e kadar sürdürebilmiştir.

KAYNAKÇA

I. Gazeteler

Denizli, 23 Aralık 1972, Sayı:6690.

Şafak, 22 Aralık 1972, Sayı:30.

Denizli, 21 Aralık 1972, Sayı:6688.

Şafak, 23 Aralık 1972, Sayı:34.

Şafak, 5 Aralık 1972, Sayı:286.

Şafak, 23 Aralık 1972, Sayı:34.

Şafak, 5 Aralık 1972, Sayı:236.

Yenises, 27 Şubat 1976, Sayı:687.

Hizmet, 7 Eylül 1978, Sayı:687

İlkhaber, 16 Eylül 1979, Sayı:2238.

Hizmet, 8 Aralık 1980, Sayı:1365.

Denizli, 18 Haziran 1979, Sayı:8776.

Denizli, 3 Ekim 1975, Sayı:7542.

Denizli, 25 Aralık 1975, Sayı:7607.

Denizli, 2 Şubat 1976, Sayı:7641.

¹¹² Bu bilgi 1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İter Panayır (Görüşme Tarihi:19.03.2013) ve 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013)

¹¹³ Bu bilgi 1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013), Bu bilgi 1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir'den alınmıştır. (Görüşme Tarihi:23 Şubat 2013).

Denizli'de Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: Göveçlik İplik Sanayi ve Anonim Şirketi (1972-2008)

Denizli, 14 Şubat 1976, Sayı:7652.
Hizmet, 4 Şubat 1977, Sayı:224.
Hizmet, 8 Şubat 1977, Sayı:227.
Hizmet, 17 Şubat 1977, Sayı:234.
Yenises, 16 Mart 1978, Sayı:1172.
İlkhaber, 3 Nisan 1978, Sayı:1984.
İlkhaber, 26 Nisan 1978, Sayı:1404.
Denizli, 1 Mayıs 1978, Sayı:8428.
Yenises, 3 Mayıs 1978, sayı:1213.
Denizli, 11 Aralık 1981, sayı:9538.
Denizli, 2 Mart 1977, Sayı:8378.
Yenises, 2 Mart 1977, Sayı:1156.
Denizli, 6 Mart 1978, Sayı:8381.
Hizmet, 20 Mart 1979, Sayı:848.
Hizmet, 3 Mayıs 1983, Sayı:2036.
Denizli, 4 Mayıs 1983, Sayı:9965.
Denizli, 5 Mayıs 1983, sayı:9966.
Hizmet, 7 Mayıs 1983, sayı:2040.

II.Kitaplar

MUTLUER, Mustafa, Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayii, Denizli Sanayi Odası Yayınları, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1995.
YAVUZÇEHRE, Pınar Savaş, Kense Mekanda Değişim Denizli, Denizli Belediyesi Kültür yayınları, Denizli 2011.

III.Makaleleler

İNAN, Süleyman İnan, Denizli'de Sümerbank, *Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi*, Sayı:14, (Nisan-Mayıs-Haziran 2007).
TOKER, Tarhan, Denizli İli Ekonomik Yapısı, (Tarım, Ticaret, Sanayi, Turizm), *Denizli*, 1 Mart 1975, Sayı:7357.

IV.Sözlü Kaynaklar

1959 Göveçlik doğumlu Ekrem oğlu Seyfi Başer
1936 Babadağ doğumlu Mehmet oğlu İlder Panayır
1960 Göveçlik doğumlu Osman oğlu Metin Özdemir
1953 doğumlu Mehmet oğlu Zeki Çetin
Lider İplik Fabrikası çalışanı Musa Altun
1954 Kayseri doğumlu Ali oğlu Mustafa Baysal
1953 Göveçlik doğumlu Sadık oğlu Mehmet Avcı
1949 Göveçlik doğumlu Sadık oğlu Hüseyin Avcı

V.İnternet Kaynakları

<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10313678>

(Erişim Tarihi:04.04.2013)

<http://www.deha20.com/gundem/isciler-icin-emlakini-satti.htm>

(Erişim Tarihi:04.04.2013)

<http://www.izmirilife.com/2008/11/09/denizlinin-ilk-fabrikasi-denteks-tekstil-kapandi/>(Erişim Tarihi:04.04.2013)

Cengiz Bektaş, Göveçlik İplik Fabrikası, Cengiz Bektaş Göveçlik İplik Fbrikası <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/585/9408.pdf> (04.04.2013)

<http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=183>(04.04.2013)